

ДО ПИТАНЬ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Беновська Л.Я.,

**к.е.н., ст. досл. ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім.М.І.Долішнього НАН України»**

Карвацький Р.,

**аспірант, ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім.М.І.Долішнього НАН України»**

Проведення реформи децентралізації в країні дало позитивні результати та підвищило роль локальних елементів (матеріальних, нематеріальних активів окремих територій), що в сумі створюють ефективний потенціал регіонального розвитку. Одним з методів стимулювання ендogenous розвитку територій стала зміна моделі фінансового вирівнювання та перехід від горизонтального вирівнювання «за видатками» до горизонтального вирівнювання «за доходами». Однак впровадження нової системи вирівнювання, хоч і сприяє зацікавленості органів місцевої влади у нарощуванні дохідної бази бюджетів, проте впирається в проблеми, пов'язані з невідповідністю перерозподілу ресурсів і повноважень між органами державної, регіональної та місцевої влади, нестабільністю та непослідовністю законодавчих нововведень, необґрунтованістю розрахунку індексу податкоспроможності тощо.

Метою дослідження є дослідження проблем фінансового вирівнювання місцевих бюджетів

Розрахунок індексу податкоспроможності, який використовується для проведення горизонтального вирівнювання розвитку територій, спирається лише на податок з доходів фізичних осіб (ПДФО), що не дозволяє досягнути справедливого перерозподілу бюджетного ресурсу та загострює процеси внутрішньорегіональної диференціації.

Диспропорції розвитку регіонів та територіальних громад в Україні ще більш посилюються в умовах зовнішніх шоків. У 2020-2021 рр. ситуація дестабілізувалась під впливом пандемії COVID-19, коли різні регіони/громади демонстрували різний рівень стійкості в умовах кризи, що зумовлено об'єктивними і суб'єктивними чинниками. А повномасштабна війна, розпочата росією після 24 лютого не лише посилює міжрегіональну диференціацію (з однієї сторони, завдала катастрофічних наслідків для соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад сходу, півночі та півдня країни, а з іншої – попри спад економічної активності в центрі та заході країни на початку воєнних дій відбувається переміщення людського, фінансового капіталу та релокація бізнесу у ці регіони, що створює нові умови для їх розвитку), але і обумовила появу нових викликів для системи фінансового вирівнювання розвитку територій – значна кількість територіальних громад, які втратили економічний потенціал, або не можуть його задіяти з огляду на воєнні дії, велика кількість ВПО в громадах, які створюють додаткове навантаження на інфраструктуру приймаючих громад тощо.

Іншою причиною посилення фінансових диспропорцій розвитку стала сильна залежність обсягів місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) з грошового забезпечення військовослужбовців. Під час війни значно збільшилась кількість військово службовців, військових частин, а заробітна плата військово службовців зростала вищими темпами, ніж середня заробітна плата. Як наслідок, податкові надходження місцевих бюджетів територіальних громад, де зареєстровані військові частини зросли у тричі та більше. Істотні профіцити бюджетів мають великі міста такі як Харків і Маріуполь (завдяки зменшенню видатків та збереженню надходжень ПДФО від великих платників), Одеса, Дніпро, Львів, Одеська, Харківська, Донецька, Миколаївська області. Без "військового" ПДФО бюджети Харкова, Дніпра та Миколаївської області були б дефіцитними. Високі профіцити пов'язані не лише з вищими доходами від "військового" ПДФО. Інша причина – обмеження на витрачання коштів місцевими органами влади [1].

Проблемою, чому склалась така ситуація, є те, що ПДФО сплачується суб'єктами господарювання за місцем юридичної адреси, або адреси відокремленого підрозділу. Громади нерідко «спекулювали» на цьому, намагаючись зареєструвати військову частину на своїй території. Рішення вилучити, починаючи з жовтня 2023 року, весь «військовий» ПДФО до державного бюджету не лише негативно відобразиться на місцевих бюджетах, але створює загрозу реалізації розпочатою реформи Децентралізації.

Як показує світовий досвід для більшості країн місце зарахування ПДФО співпадає з місцем проживання платників податку. Існує кілька причин доцільності такого підходу: По-перше, базова ідея ПДФО полягає у тому, що це податок на загальні доходи осіб (девіденти, відсотки, орендна плата тощо), а не лише на заробітну плату, тому важливо його прив'язувати до особи, а не до різних місць, де вони нараховуються. По-друге, зарахування ПДФО за місцем проживання забезпечує відповідність між юридичною та фіскальною юрисдикціями (органи місцевого самоврядування витрачають кошти людей, які за них голосують і перед якими вони є політично підзвітними). По-третє, справедливим є надання послуг своїм мешканцям [2].

На державному рівні вже давно обговорюються питання необхідності заміни чинної системи зарахування ПДФО, що потребує розробки інформаційної системи для одержання та зберігання даних про ідентифікаційний номер платника податку, його податкові платежі, місце проживання та інше. Процес переходу сповільнюється через необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів, потреби налагодження міжвідомчої координації, невідповідності між фактичним місцем проживання та офіційно зареєстрованим місцем проживання мешканців [3].

Список використаних джерел

1.Гайдай. Ю. Питання на 120 мільярдів, що буде якщо у місцевих бюджетах забрати «військовий» ПДФО? <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/15/704347/>.

2.Левітас Т. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>

3.Сторонянська І., Бенівська Л., Мединська Т. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. Фінанси України 2023. №2. С.53-70.